

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-341М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІ економіки та менеджменту
Протокол № 2 від 19.10.2021 р.

Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Ставицький О. О. – Рівне : НУВГП, 2021. – 38 с.

Укладач: Ставицький О. О., д.псих.н., професор кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П., д.пед.н., професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін

Керівник групи забезпечення спеціальності 053

Ставицький О. О.

© Ставицький О. О., 2021

© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

Передмова	4
Загальні положення	5
Структура і зміст кваліфікаційної роботи	8
Основна частина кваліфікаційної роботи	15
Висновки	16
Оформлення результатів дослідження	17
Типові помилки у написанні та оформленні кваліфікаційної роботи	22
Оцінювання кваліфікаційної роботи	22
Підготовка та захист кваліфікаційної роботи	24
Тематика кваліфікаційних робіт	25
Додатки	26

ПЕРЕДМОВА

Випускна кваліфікаційна робота студента-магістра з Психології – самостійне творче дослідження, присвячене актуальним питанням психології, є однією із найважливіших форм навчально-дослідницької роботи і підготовки майбутніх випускників до самостійної її діяльності - це навчально-дослідницький твір з елементами наукової творчості. Виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи дозволяє у значній мірі визначити загальноосвітню і професійну зрілість випускника, вміння діалектично мислити та творчо застосовувати одержані знання при розв'язанні конкретних практичних завдань.

Кваліфікаційна робота є достатньо самостійною дослідницькою працею, а не простим переказом наукових джерел. Вона засвідчує, як і наскільки здобувач освіти уміє аналізувати психолого-педагогічну літературу, вивчати педагогічний досвід; володіє методикою організації та проведення психолого-педагогічного експерименту, діагностичного дослідження; як уміє аналізувати, узагальнювати, робити висновки, на основі одержаних у дослідженні результатів тощо.

Це один із видів навчальної роботи, в якій студенти повною мірою виявляють і розвивають свої творчі здібності, виконуючи дослідницьку програму з певної теми навчального матеріалу. Кваліфікаційна робота є науковим дослідженням, яке виконується для виявлення обсягу і глибини здобутих протягом навчання теоретичних знань, а також оцінки вмінь їх застосування для розв'язання практичних завдань.

Якість виконання кваліфікаційної роботи відображає ступінь готовності магістра до аналітичної і дослідницької діяльності. При виконанні кваліфікаційної роботи студент повинен показати своє вміння працювати з науково-методичною літературою, систематизувати й аналізувати фактичний матеріал і самостійно творчо його осмислювати. Кваліфікаційна робота розглядається як одна з форм залучення магістрів до навчально-дослідницької діяльності, оволодіння методикою наукової роботи і розвитку їх творчих здібностей у навчальному процесі вищої школи.

У методичних вказівках надано методичну допомогу студентам щодо методології дослідження з моменту вибору теми кваліфікаційної роботи, її написання, оформлення та захисту.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Кваліфікаційна робота є письмово виконаною самостійною навчально-дослідницькою роботою, що розкриває теоретичні і практичні аспекти обраної теми і передбачає вивчення конкретної наукової проблеми. Кваліфікаційна робота, у процесі навчання, може розглядатися як один із етапів оволодіння методикою науково-дослідницької діяльності. Вона базується на вивченні наукових джерел і методичних рекомендацій з обраної теми, а також законів, постанов уряду, нормативних матеріалів. Її виконання вимагає від студента не тільки знань загальної і спеціальної літератури з теми дослідження, але й умінь аналізувати наукові досягнення в досліджуваній галузі науки, пов'язувати питання теорії з практикою, здійснювати статистичні та інші розрахунки й оцінки, робити узагальнення, висновки й рекомендації.

Під час написання кваліфікаційної роботи студенти набувають навичок дослідницької діяльності викладача і керівника навчального закладу, вчиться робити огляд літератури з теми, оволодіває уміньми цитувати й аналізувати ідеї вчених-педагогів, збирати і класифікувати власний фактичний матеріал. Разом з тим розвивається наукова спостережливість, студент вчиться не лише знаходити потрібну інформацію, але й коректно нею користуватися у своєму дослідженні, грамотно показувати, як і звідки були отримані ті відомості і яке вони мають значення для виконуваного дослідження.

Кваліфікаційна робота займає важливе місце у навчальному процесі вищої школи. Метою написання кваліфікаційної роботи є:

- поглиблення знань студентів з актуальних проблем психологічної галузі;
- систематизація отриманих теоретичних знань з освітніх компонент ОПП 053 Психологія;
- розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел;
- формування дослідницьких умінь студентів;
- стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку;
- розвиток умінь аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження;
- формування вміння практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

Перелік тем кваліфікаційних робіт затверджуються на засіданні кафедри та пропонуються викладачами. Водночас при виборі теми кваліфікаційної роботи студент має право запропонувати власну тему із обґрунтуванням доцільності її

розробки, актуальності та перспектив впровадження її результатів. При визначенні тем наукових досліджень кафедра враховує, що у межах однієї форми навчання, як правило, не допускається виконання кваліфікаційної роботи за однією і тією ж темою двома чи більше студентами. Із метою запобігання такій ситуації викладачі кафедри мають оперативно інформувати студентів про вже обрані теми кваліфікаційних робіт.

1. Кваліфікаційна робота виконується у терміни, які передбачені графіком навчального процесу та навчальним планом спеціальності.

2. Тематика кваліфікаційних робіт розробляється викладачами кафедри на основі змісту навчальних дисциплін з психології та відповідає теоретичному і практичному рівню підготовки студентів з психологічних дисциплін. Тематика кваліфікаційних робіт складається та затверджується на засіданні кафедри на початку кожного навчального року.

3. Студенту надається право вибирати тему кваліфікаційної роботи. Вибір теми кваліфікаційної роботи відбувається в процесі спілкування студента з науковим керівником. При цьому можливі корекція та уточнення теми, урахування схильності студента до наукової роботи, його наукові та професійні інтереси.

4. Керівництво та контроль за ходом виконання курсових робіт здійснюють всі викладачі кафедри за профілем викладання дисциплін. Студенти академічних груп повідомляються про це на початку семестру.

5. Науковий керівник від кафедри:

а) надає студенту допомогу у виборі теми, розробці плану кваліфікаційної роботи,

б) визначає етапи виконання роботи,

в) керує роботою студента по її елементах,

г) консультує студента за індивідуальним графіком у години, що відведені для консультацій по кафедрі,

д) контролює виконання кваліфікаційної роботи, доповідає на засіданні кафедри про хід виконання та завершення роботи,

6. Студент несе відповідальність за дотримання встановлених вимог до написання кваліфікаційної роботи, регламенту її виконання та підготовки до захисту.

7. Оцінка якості виконання кваліфікаційної роботи є показником рівня знань і практичної підготовки магістра.

Алгоритм написання кваліфікаційної роботи.

1. Вибір теми кваліфікаційної роботи, виявлення та відбір літератури з теми (з'ясування об'єкта та предмета, визначення мети і завдань дослідження).

2. Ознайомлення з літературою за темою дослідження, її

вивчення та складання попереднього плану кваліфікаційної роботи, його узгодження з керівником. Вивчення наукової літератури та написання тексту кваліфікаційної роботи.

3. Вибір методів збору фактичного матеріалу роботи.

4. Написання вступу, загальних висновків та списку використаних джерел.

5. Подання кваліфікаційної роботи науковому керівникові для написання відгуку.

6. Усунення зауважень, доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій наукового керівника.

7. Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи.

Обираючи тему, слід насамперед усвідомити власні наукові інтереси (тема кваліфікаційної роботи повинна бути цікавою для студента), актуальність та розробленість тематики, проаналізувати наявність відповідних літературних джерел, узагальнити матеріал та зробити відповідні висновки.

Процес написання кваліфікаційної роботи передбачає такі етапи:

- робота над бібліографією – користування каталогами і науковою літературою, статистичними та інструктивними матеріалами;

- написання вступу до кваліфікаційної роботи, визначення мети і завдань дослідження;

- структуризація змісту роботи;

- розробка методики і виклад матеріалів кваліфікаційної роботи;

- підготовка висновків;

- оформлення списку використаних джерел;

- редакційне оформлення кваліфікаційної роботи відповідно до загальновстановлених вимог.

Після написання кваліфікаційної роботи та її подання на кафедру робота підлягає перевірці та рецензуванню науковим керівником.

Перевіряючи роботу, викладач відзначає помилки, неточності і недоліки, указує, в чому полягає їх сутність, звертає увагу (якщо це має місце в роботі) на недбалість у викладі або технічному оформленні тексту, на недостатньо чіткі формулювання, підкреслює наявні орфографічні помилки і стилістичні огріхи. У тих випадках, коли виявлені в тексті помилки і недоліки дуже суттєві, кваліфікаційна робота повертається студенту на допрацювання. При цьому слід конкретно й чітко сформулювати ті вимоги, які повинен виконати студент.

Не допускаються до захисту кваліфікаційні роботи, які повністю або значною мірою, виконані не самостійно, шляхом

механічного переписування першоджерел, підручників та іншої літератури. Всі роботи проходять перевірку на плагіат через систему MOODLE.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота повинна мати чітку структуру, список використаної сучасної літератури (30-35 джерел, переважно останніх років). Оформлення має відповідати естетичним і мовним нормам.

Кваліфікаційна робота повинна мати обов'язкові складові частини, що розташовуються в послідовності:

- титульна сторінка;
- зміст;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Таким чином, кваліфікаційна робота студента складається з текстового матеріалу і додатків (опису дослідницьких методик; питальників; результатів опитувань; наочно-демонстраційного матеріалу для презентації роботи у процесі її захисту на паперовому та електронних носіях); практико-зорієнтованих розробок методичного характеру (у формі проектів організації середовища, дидактичної наочності, ілюстративного матеріалу, конспектів до різних форм роботи тощо). Кваліфікаційна робота може містити два або три розділи залежно від обраної тематики. Обсяг кваліфікаційної роботи з психології становить 110-130 сторінок основного тексту.

Вступ випускної (магістерської) роботи займає 3-4 (5-6, 7-8) сторінок. Він і є її візитною карткою. У ньому дається **обґрунтування теми, її актуальність, визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання, методи дослідження і методологічна основа.**

Титульна сторінка заповнюється відповідно до вимог, визначених вищим навчальним закладом відповідно до зразка, наведеного у додатку А.

Зміст. До змісту включаються структурні частини роботи, починаючи зі вступу (додаток Б).

План роботи (зміст) має відображати сутність проблеми, її складність та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і зрозумілими, літературно-грамотно сформульованими, пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її.

Перший розділ – теоретичний. Тому і його назва має бути відповідною:

- Теоретичні основи проблеми....
- Теоретико-методологічні основи....
- Теоретичні аспекти дослідження проблеми....

Назва першого пункту першого розділу (п. 1.1) має відображати аналіз науково-дослідної літератури з проблеми дослідження і може мати такі варіанти назв.

- Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження.
- Теоретичні аспекти проблеми .....
- Проблема ..... у психолого-педагогічній літературі

У назвах наступних пунктів теоретичного розділу мають бути відображено ключові слова теми дослідження.

Наприклад

Тема: Адаптація дітей дошкільного віку до умов дитячого навчального закладу

Розділ I. проблема адаптації дитини до дошкільного освітнього закладу

1.1. Поняття адаптації та основні її характеристики у психолого-педагогічній літературі

1.2. Психічні особливості дітей раннього віку

1.3. Психологічні аспекти адаптації дитини до дитячого дошкільного закладу

1.4. Форми роботи з організації процесу адаптації дитини до нових умов

Висновок до розділу 1

Тема: Взаємозв'язок самооцінки і статусного положення в системі міжособистісного відношення у групі учнів молодшого підліткового віку

Розділ 1. Особливості розвитку міжособистісних стосунків та самооцінки дітей молодшого підліткового віку

1.1. Психологічна характеристика групи та колективу у психологічній літературі

1.1.1. Соціально-психологічна характеристика груп

1.1.2 Соціальна колективність. Відносини між індивідом та групою

1.2 Структура міжособистісних стосунків в групах дітей та підлітків

1.3 Психологічна характеристика та особливості міжособистісних взаємовідносин дітей підліткового віку

1.4 теоретичне дослідження поняття „самооцінка”

1.5 Особливості розвитку самооцінки дітей молодшого

підліткового віку.

Тема: Шляхи і засоби активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів

Розділ 1. Теоретичне обґрунтування проблеми активізації пізнавальної діяльності студентів

1.1. Розвиток пізнавальної активності студентів як педагогічна проблема

1.2. Методи і прийоми активізації пізнавальної діяльності студентів

1.3. Форми активізації пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Основна частина – це назва двох розділів та 2-3 підрозділів (можливо з пунктами) у кожному з них і висновки. На період завершення роботи назва і обсяги структурних частин стосовно плану можуть частково змінюватись.

У вступі кваліфікаційної роботи послідовно висловлюються наступні структурні одиниці:

- **актуальність і доцільність дослідження;**
- **мета дослідження;**
- **завдання дослідження;**
- **об'єкт дослідження;**
- **предмет дослідження;**
- **методи дослідження;**
- **емпірична база дослідження;**
- **структура роботи.**

Вибір теми визначається необхідністю (бажанням) вирішити якусь проблему. Проблема - це запитання «що треба вивчити?», яке стоїть на межі вже відомого і ще недослідженого. Сформулювати проблему - означає вийти на цю межу.

Актуальність теми - це відповідь на запитання: «Чому дану проблему потрібно в даний час вивчати?» Обґрунтування актуальності має бути небагатослівним, потрібно розкрити головне - суть проблемної ситуації. Те, наскільки правильно автор оцінює обрану тему з погляду своєчасності і соціальної значущості, характеризує його наукову зрілість і професійну підготовленість.

Наприклад, розкриваючи тему: «Психологічні особливості емоційного розвитку в молодшому шкільному віці», можна подати таку актуальність дослідження.

Оволодіння особистістю загальнолюдськими цінностями неможливе тільки на рівні усвідомлення. У цьому процесі активну роль відіграють емоції. Тому на сучасному етапі розвитку педагогічної науки і шкільної практики суттєвого значення набуває проблема виховання духовної культури особистості та її важливої частини – емоційної культури. Актуальність розробки й вирішення

даної проблеми визначається й тим, що вивчення та аналіз шкільної практики засвідчує наявність суперечностей між інтелектуальним та емоційним розвитком особистості, рівнем знань та емоційним сприйняттям учнів. Нерідко інтелектуальне випереджає емоційне. Психологами і педагогами відмічено, що емоційні процеси займають важливе місце у формуванні особистості дитини, а емоційна культура є складовою частиною духовної культури особистості. Емоції допомагають розкрити внутрішній світ людини, впливають на її вчинки, відіграють роль регуляторів людського спілкування.

Молодший шкільний вік – найбільш сприятливий період розвитку емоційної сфери, культури почуттів особистості. Одночасно із загальним розумовим розвитком учнів молодшого шкільного віку удосконалюється й діяльність їх аналізаторного апарату. Розвинений "апарат відчуттів" дає можливість учням пізнавати множинність властивостей предметів, явищ природи, продуктів людської праці, сприяє тому, що діти стають більш чутливими до гармонійних і дисгармонійних сполучень кольорів, звуків, рухів тощо. Підвищена чутливість, тобто сенситивність молодших школярів, зумовлена художнім типом їх особистості, для якої характерні схильність до естетичної і художньої діяльності, вразливість, емоційність, образність сприймання, тобто якості, властиві діячам мистецтв і талановитим читачам, глядачам, слухачам музики. Зростає й рівень естетичних переживань дітей, збагачуються їхні почуття, підвищується загальна культура. Сенсорна відкритість, емоційна чутливість, особлива сприйнятливність молодших школярів до мистецтва стають основою та умовою розвитку у них спостережливості, естетичних почуттів, що є необхідним для виховання емоційної культури. Проблема розвитку емоцій у дітей молодшого шкільного віку потребує більш детального дослідження, що і визначає вибір теми кваліфікаційної роботи «Психологічні особливості емоційного розвитку в молодшому шкільному віці».

Тема: «Духовно-моральні цінності дітей шкільного віку».

Актуальність обраної теми продиктована часом. На сучасному етапі, коли на перший план виходить активізація людського фактора, як однієї з умов подальшого людського прогресу, гуманізації суспільства надається велике значення. А перед школою ставиться задача не просто підготовки відповідального громадянина, але і людини, здатної самотійно оцінювати що відбувається і будувати свою діяльність відповідно до інтересів навколишніх людей. Рішення цієї задачі зв'язано з формуванням стійких моральних властивостей особистості молодшого школяра. Проблемою дослідження є створення психолого-педагогічних умов

для морального виховання школярів у процесі навчальної діяльності. Для рішення даної проблеми вчителю потрібно не тільки знання предметів початкових класів і методика їхнього викладання, але і загальна грамотність, відповідність сучасної суспільної формації, знання кола інтересів своїх учнів. Учитель повинний знати особливості і закони засобів масової комунікації, уміти використовувати можливості у своїх дидактичних цілях, щоб направити свою діяльність на моральне виховання.

Мета - це те, що хочуть отримати при проведенні дослідження, тобто отримання певного конкретного результату – виявлення недоліків і проблем, обчислення нових показників, розробка або поліпшення методики, оцінка рівня розвитку, формулювання програми розвитку, виведення формули, визначення параметрів або властивостей об'єкту і так далі. Процес виконання роботи (вивчення, дослідження, аналіз, виробництво, виготовлення тощо) метою не є.

У курсовій роботі мета зазвичай починається з фрази: «теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити...»

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення духовно-моральних цінностей молодших школярів.

Тема: *«Використання інноваційних технологій на заняттях з психології».*

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику застосування інноваційних технологій у вищому навчальному закладі при викладанні психології.

Завдання дослідження – це конкретизована мета дослідження. Завдання дослідження можуть включати в себе такі елементи:

- а) вирішення певних теоретичних питань, що входять до загальної проблеми;
- б) експериментальне вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення її типового стану, типових недоліків, їх причин;
- в) обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення поставленого питання;
- г) експериментальна перевірка пропонованої системи заходів з точки зору відповідності її критеріям оптимальності;
- д) розробка методичних рекомендацій для тих, хто буде використовувати результати дослідження на практиці.

Тема: *«Особливості самооцінки у дітей підліткового віку»*

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити неадекватну самооцінку у підлітковому віці.

Завдання дослідження:

1. Теоретично проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми структури та видів самооцінки.

2. Теоретично проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми розвитку самооцінки у підлітковому віці.

3. Обрати методику дослідження видів самооцінки у підлітковому віці.

4. Здійснити кількісний та якісний аналіз отриманих результатів у досліджуваній групі, сформулювати висновки дослідження.

5. Розробити рекомендації батьками (вчителям) щодо профілактики формування неадекватної самооцінки у підлітків (це завдання не є обов'язковим).

Структура (зміст) роботи звичайно є повним відображенням вирішуваних завдань. Відповідь будується просто: «У процесі дослідження вирішувалися наступні завдання: ...» - далі послідовно перераховуються виконувані операції (перша, друга і так далі).

Кількість завдань може бути різною. Все залежить від тривалості досліджень і від їх складності. Визначаючи завдання, потрібно мати на увазі їх взаємозв'язок. Часто одне завдання доповнює інше, попереднє. Наприклад, не можна з'ясувати причини перевантаження учнів навчальним матеріалом, не вивчивши попередньо змісту навчальної програми з даного предмету. Часто без вирішення попередніх завдань веде до засмічення, а іноді й до незакінченості дослідження.

Кількість завдань, як правило, повинна бути невелика (3-4). Кожне поставлене завдання повинно мати своє вирішення у висновках.

Тема: «Методи стимулювання навчальної діяльності студентів»

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати психологічну, педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження;
- 2) розкрити основні поняття досліджуваної проблеми;
- 3) обґрунтувати ефективність різних методів стимулювання навчальної діяльності студентів;
- 4) розробити, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити ефективність методики стимулювання навчальної діяльності студентів.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. Представлення об'єкту дослідження починають фразою: «Об'єктом дослідження є ... (повна назва)», після чого дається стислий опис об'єкту з вказівкою його основних характеристик.

Предмет дослідження – частина об'єктивної реальності, що знаходиться у межах об'єкту. Тобто, об'єкт і предмет співвідносяться як ціле і частина, загальне і приватне. Саме предмет визначає тему дослідження. Визначення предмету дослідження – це відповідь на питання: «Що, які властивості і які зв'язки об'єкту вивчати?»

Наприклад.

Тема: «Психологічні особливості розвитку професійно-важливих якостей особистості психолога»

Об'єкт дослідження – особистість як суб'єкт професійної діяльності.

Предмет дослідження - психологічні особливості розвитку професійно важливих якостей особистості психолога.

Гіпотезою кваліфікаційної роботи є сформульоване твердження про припущення щодо теоретичного або емпіричного зв'язку між певними психологічними явищами (психічними процесами, особистісними властивостями, якостями тощо). Гіпотеза може бути поставлена різними шляхами: на основі теоретичного аналізу проблеми, на основі побудови теоретичної моделі явища, що вивчається, або може бути запозиченою з інших досліджень.

Гіпотеза кваліфікаційної роботи з психології – це припущення про основний результат дослідження, яке зроблене на основі аналізу наукових джерел, власних умовиводів та спостережень. В ній важливо зазначити про умови ефективності передбачуваних результатів дослідження.

Наведемо приклад сформульованої гіпотези.

Тема кваліфікаційної роботи: «Мотивація учбової діяльності підлітків».

Об'єкт – учбова діяльність підлітків.

Предмет – вплив мотивів учбової діяльності підлітків на їхню навчальну успішність.

Гіпотеза: пізнавальні мотиви учбової діяльності сприяють вищому рівню навчальної успішності підлітків, ніж соціальні.

Окрім гіпотези, у вступ потрібно включати загальний опис методів дослідження та його організації.

Метод науково-педагогічного дослідження – це шлях вивчення і опанування складних психолого-педагогічних процесів формування особистості, встановлення об'єктивної закономірності виховання і навчання.

Тема: «Методика формування пізнавального інтересу студентів в розв'язуванні інтерактивних задач»

Методи дослідження: *теоретичі:* аналіз психолого-педагогічної літератури, здійснений з метою визначення стану розробленості досліджуваної проблеми; системно-структурний аналіз, використаний для уточнення базових понять дослідження; обґрунтування ролі і значення текстових задач у процесі вивчення технічних дисциплін; *емпіричні:* тестування, контрольні роботи, бесіди та спостереження за навчальною діяльністю викладачів та студентів, педагогічною діяльністю викладача; *експериментальні:* педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою перевірки ефективності запропонованої методики формування пізнавального інтересу у студентів до розв'язування інтерактивних задач.

Експериментальна база – це навчальний заклад, у якому проводилося дослідження. Також тут вказується кількість учителів і учнів, які брали участь у експерименті.

Наприклад.

Експериментальна база. Дослідження проводилося у 11-А класі Рівненської ЗОШ №23 I-III ступенів Експериментом було охоплено 25 школярів, 4 педагоги.

Загальний обсяг курсового дослідження – завершальна структурна одиниця вступу, де вказується структура кваліфікаційної роботи, кількість сторінок основного і загального обсягу.

Наприклад.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи викладено на 90 сторінках, загальний обсяг дослідження складає 110 сторінок. Дослідження містить 5 таблиць, три рисунки.

Обсяг вступу звичайно не перевищує 5–7% обсягу рукопису.

ОСНОВНА ЧАСТИНА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Основна частина кваліфікаційної роботи - найбільша за обсягом, займає не менше 2/3 роботи, або 70–80 сторінок. Саме у ній висловлюється сутність проблеми, розкривається тема, визначається авторська позиція.

Порядок викладу матеріалу в роботі завжди підпорядкований меті дослідження. Розділення матеріалу на розділи та підрозділи, їх послідовність мають бути логічно виправданими і відносно пропорційними за обсягом. Назви розділів повинні відображати вирішувану проблему.

Опис досліджуваних проблем, процесів, явищ має бути конкретним, з доказами, без марнослів'я. Треба проявити уміння послідовного викладу явищ при одночасному їх аналізі. Слід віддавати перевагу головним, вирішальним фактам, а не дрібним

деталю, для чого важлива попередня класифікація початкового матеріалу.

Перший розділ повинен бути теоретичним. В ньому наводяться основні поняття і визначення, опис об'єкту дослідження, кількісні і якісні показники, якими цей об'єкт характеризується, детально викладається методика дослідження. Тільки глибоке знання теорії служить основою для правильного вирішення практичних педагогічних питань.

Подальший розділ даної частини повинен бути більш конкретними, детально розкривати тему кваліфікаційної роботи. В них досліджується практичне розв'язування проблеми.

Зокрема, **другий розділ** має дослідницький характер, в ньому подане власне дослідження студента. У практичному (дослідницькому) розділі дається глибокий, послідовний аналіз явищ, процесів, що вивчаються з використанням різних методів дослідження, а також викладаються власні результати авторських спостережень. Це може бути проведення діагностики навчальних досягнень учнів у відповідності до досліджуваного предмета або визначення рівня вихованості школярів, обґрунтування авторської методики (психологічні умови), доведення доцільності авторської методики в умовах контрольного експерименту.

Рекомендований зразок для оформлення другого розділу наведено у додатку В.

Головна вимога до змісту основної частини – самостійність і послідовність у викладі. Не можна механічно переписувати текст із літератури, допускати випадкового набору фактичних відомостей і думок, не пов'язаних між собою загальною ідеєю і змістом. Текст потрібно формулювати своїми словами, стилістично і науково грамотно.

При написанні роботи, прагніть надати належного вигляду зібраним і систематизованим фактам, показникам, висновкам форму наукової статті або лекції. Правила наукового етикету вимагають приводити точні посилання на запозичені думки, відомості, дані. З метою економії місця в тексті вказують тільки на номер джерела в бібліографії, наприклад: [10, с. 125].

ВИСНОВКИ З КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У висновках із кваліфікаційної роботи формуються практичні рекомендації та пропозиції, що впливають з дослідження. Висновки повинні відповідати поставленим меті та завданням. Звичайно кожному з поставлених у вступі завдань відповідає не менше одного висновку або пропозиції. Оцінювання кваліфікаційної роботи починається із з'ясування відповідності між поставленими у вступі завданнями і висновками у зв'язку.

Висновки мають бути стислими, містити чіткі формулювання, заключення, які органічно і логічно пов'язані з основним змістом роботи, з поставленими у вступі завданнями. Не слід повторювати те, про що написано в основній частині, і наводити новий фактичний матеріал. Недоцільно формулювати висновки ширше, ніж того вимагає дана тема. Не можна наводити положення, які не підтверджені в роботі конкретним матеріалом.

Кваліфіковано кожен пункт висновків починається зі слів: «У процесі дослідження теоретично обґрунтовано...», «Встановлено,...», «У ході дослідження визначено,...», «Результати констатувального експерименту засвідчили...», «У процесі дослідження доведено....». Орієнтовний зразок висновків наведено у додатку Д.

Обсяг висновків з кваліфікаційної роботи - 3–5 сторінок, або 8–10% тексту.

ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Загальні вимоги

Текст кваліфікаційної роботи друкують, залишаючи поля: всі сторони – 2 см

- Основний шрифт – Times New Roman Arial і Courier New для текстових фрагментів

- Розмір шрифту основного тексту – 14 пунктів

- Міжрядковий інтервал – полуторний

- Вирівнювання тексту – по ширині

- Автоматична розстановка переносів – включена

- Абзацний відступ (новий рядок) – 1,25 см

- Нумерація сторінок – не ведеться

- Малюнки та таблиці – необхідно подавати в статті безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Розмір шрифту табличного тексту зазвичай на 2 пункти менше основного шрифту. Кількість таблиць, формул та ілюстрацій має бути мінімальною та доречною. Рисунки і таблиці на альбомних сторінках не допускаються.

- Формули – повинні бути набрані за допомогою редактора формул (внутрішній редактор формул в Microsoft Word for Windows).

- Посилання на літературу – у квадратних дужках по тексту [1, с. 2], бібліографічний список в кінці тексту. Посторінкові виноска та посилання не допускаються.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин наукової роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ»,

«ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розбивку в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи треба починати з нової сторінки. До загального обсягу кваліфікаційної роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів кваліфікаційної роботи підлягають суцільній нумерації.

2. Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають цифрами без знака №.

Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок наукової роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних – номер проставляють.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти. Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках наукової роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис», «Мал.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі кваліфікаційної роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в розділі кваліфікаційної роботи одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовж. табл.» і вказують номер таблиці, наприклад:

«Продовж., табл. 1.2» .

3. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають із великої літери. Назву наводять жирним шрифтом. Досліджуючи педагогічну компетентність учителів у контексті громадянського виховання школярів, подаємо таблицю у такому вигляді.

Таблиця 1.1

Рівні педагогічної компетентності вчителів

Компонент готовності	Самооцінка (%)	
	<i>Рівень готовності</i>	
	Достатній	Недостатній
Когнітивно-аналітичний	52,4	47,6
Організаційно-діяльнісний	27,6	72,4
Творчо-пошуковий	13,1	86,9
Усереднений показник	31,0	69,0

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають із великої літери. Назву наводять жирним шрифтом.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку наукової роботи або з поворотом за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку.

4. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні кваліфікаційної роботи студент повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в науковій роботі, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячена дисертація. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал, не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в науковій роботі.

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...».

На всі таблиці кваліфікаційної роботи необхідно посилатися в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи того друкованого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни,

запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело.

5. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т.ін.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку (Додаток Е).

6. Додатки

Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті наукової роботи.

Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках кваліфікаційної роботи, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: додаток А, додаток Б. Один додаток позначається як додаток.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою кваліфікаційної роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: А.2 - другий розділ додатка А; В.3.1 - перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 - другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А. 1) - перша формула додатка А.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ У НАПИСАННІ ТА ОФОРМЛЕННІ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Нечітке формулювання теми дослідження.
2. Зміст роботи не відповідає плану або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.
3. Мета і завдання сформульовані невизначено і не відображають сутності дослідження.
4. Дослідник не опрацював всю основну і новітню літературу з цієї теми.
5. Невідповідне співвідношення між структурними компонентами роботи (вступом, основною частиною, висновками).
6. Огляд дослідження питання у наукових працях є їх анотацією, а не критичним аналізом, що не дає можливості виробити власну концепцію розуміння проблеми.
7. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не збігаються з поставленими завданнями.
8. У роботі недостатньо покликань на першоджерела, значна кількість перерахувань.

ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи засновані на рекомендаціях науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України («Кредитно-модульна система підготовки фахівців у контексті Болонської декларації», «Засоби діагностики якості вищої освіти: Методичні рекомендації щодо виконання та захисту випускних робіт студентів», «Положення про Всеукраїнський конкурс дипломних та магістерських робіт студентів вищих навчальних закладів» та ін.).

При оцінці роботи враховується глибина опрацювання і широта обхвату теми, ступінь використання джерел, уміння аналізувати зібраний матеріал, грамотність та стиль викладу, якість технічного оформлення роботи, якість доповіді студента і його відповідей на питання та критичні зауваження.

Оцінка дається за якість кожного з елементів роботи в межах указаних в таблиці 1 балів: відмінно, дуже добре, добре, задовільно, достатньо, незадовільно.

Роботу оцінюють на закритому засіданні комісії по сумі балів: «відмінно» - 90–100 балів, «добре» - 74–89 балів, «задовільно» - 60–73 балів «незадовільно» - 60 балів і менше.

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Відмінно (90-100 балів). Кваліфікаційна робота відповідає всім вимогам до навчально-наукових робіт такого типу:

- тема розкрита повністю;
- матеріал проаналізований ефективно;
- одержані результати достовірні й систематизовані;
- висновки логічні й розкривають результати розв'язання поставлених завдань;
- оформлення відповідає чинним вимогам до робіт такого типу;
- доповідь на захисті відображає зміст кваліфікаційної роботи.

Добре (74-89 балів). Тема кваліфікаційної роботи розкрита, але є окремі недоліки принципового характеру:

- поверхово проаналізовані літературні джерела;
- недостатньо використані інформаційні матеріали;
- доповідь логічна, але відображає не всі змістові акценти кваліфікаційної роботи;
- робота загалом оформлена згідно з чинними вимогами, проте містить окремі несистематичні огріхи.

Задовільно (51-73 балів). Тема кваліфікаційної роботи в основному розкрита, але є численні недоліки змістового характеру:

- теоретичний розділ має реферативний характер, не містить аналізу підходів до висвітлення проблем, заявлених у темі кваліфікаційної роботи;
- в аналітичній частині спостерігається надлишок елементів описовості;
- висновки сформульовані з надмірною узагальненістю;
- добір інформаційно-ілюстративних матеріалів (таблиці, графіки, схеми тощо) не завжди обґрунтований;
- є зауваження щодо оформлення роботи.

Незадовільно (1-50 балів). Тема кваліфікаційної роботи розкрита поверхово, є такі недоліки:

- зміст роботи не відповідає темі;
- аналіз виконаний поверхово;

- у роботі переважають описовість і реферативність, відсутня системність;
- висновки не видаються достовірними;
- фактичний (ілюстративний) матеріал дослідження не паспортизований;
- є суттєві огріхи в оформленні роботи;
- відгук наукового керівника містить принципові зауваження.

ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Кваліфікаційна робота виконується студентом у відповідності до завдання та спеціального графіка. Студент несе відповідальність за дотримання встановлених вимог щодо написання кваліфікаційної роботи і регламенту її виконання.
2. Матеріали кваліфікаційної роботи мають бути поданими студентом у встановлений термін науковому керівникові для рецензування у вигляді, прийнятому для читання та сприйняття інформації не тільки автором, але й викладачем.
3. Науковий керівник готує рецензію на кваліфікаційну роботу, в якій визначає позитивні та негативні сторони, обґрунтованість основних положень дослідження, глибину висновків, якість опрацьованої літератури з проблеми, дотримання вимог щодо оформлення роботи, ступінь самостійності студента при написанні кваліфікаційної роботи.
4. захист кваліфікаційної роботи проводиться перед комісією ДЕК за участю керівника кваліфікаційної роботи. Студент отримує свою роботу, ознайомлюється з рецензією і готується відповісти на зауваження та запитання. Процедура захисту передбачає стислий виклад студентом основних тез теми, відповіді на запитання членів комісії.
5. Оцінка якості кваліфікаційної роботи здійснюється у формі поточного та підсумкового контролю. Поточний контроль проводиться по етапах виконання роботи, а підсумковий – на заключному етапі – етапі захисту кваліфікаційної роботи з урахуванням результатів поточного контролю. У процесі захисту оцінюється глибина знань студента з проблеми, що досліджувалась, вміння ним вести дискусію, обґрунтовувати і відстоювати основні положення роботи, чітко відповідати на запитання членів комісії.
6. Оцінка вноситься до відомості та залікової книжки і повторному захисту не підлягає.

Тематика кваліфікаційних робіт з дисципліни «Психологія» (орієнтовна)

Психологічні особливості спілкування дітей в умовах сім'ї
Вплив тривожності на інтелектуальні здібності дітей молодших класів
Психологічні особливості мотиваційно-ціннісної сфери студентської молоді
Психологічні передумови виникнення ксенофобічних поведінкових проявів у студентському середовищі
Психолого-педагогічна експертиза як засіб саморозвитку особистості підлітка
Корекція сімейних дисфункцій методами арттерапії
Проблема розвитку психічних ресурсів особистості в юнацькому віці
Психологічні особливості формування етнічної толерантності у студентської молоді
Конституційна репрезентація – умова оптимізації копінг-стратегій особистості
Креативність як умова професійної самореалізації фахівця
Опанувальна поведінка особистості в процесі розвитку сімейних відносин
Соціальна взаємодія і соціальний інтелект студентів
Психологічні особливості міжособистісного спілкування підлітків
Вплив установок на сприйняття картин у суб'єктів з високим рівнем самодетермінації
Сенси та ціннісні орієнтації в юнацькому віці
Гендерна специфіка вираженості страхів юнаків та дівчат
Психологічні детермінанти аутоагресивних проявів в підлітковому віці
Психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій у юнацькому віці
Соціально-психологічні детермінанти булінгу в молодіжному середовищі
Вплив якостей життя на відчуття психологічного здоров'я особистості
Психологічні особливості корекції агресивної поведінки підлітків
Вплив темпераменту на мотив досягнення успіху
Засоби поліпшення самовідчуття особистості в групі
Особливості прояву і становлення обдарованості у дорослих
Особливості прояву обдарованості в різні вікові періоди
Психологічна готовність до освітньої взаємодії в умовах різноманітності учбового процесу
Психолого-педагогічний супровід готовності студентів до самовизначення в професійній діяльності
Навчальна діяльність як фактор соціальної адаптації студентів
Особливості розвитку саморегуляції у дітей шкільного віку
Взаємозв'язок успішності навчання та мотивації досягнень
Комунікативна компетентність студентів як предмет психологічних досліджень
Гармонізація психоемоційного стану при заняттях арт-терапією

Зразок титульної сторінки

Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВНЗ**

Студентки __ курсу групи _____
напряму підготовки 053

Психологія

Соботюка Віктора Юрійовича

Керівник: д. психол. н., професор

Ставицький О.О.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії: _____
Підпис П.І.П.

_____
Підпис П.І.П.

Підпис П.І.П. _____

Рівне-2021

Оформлення змісту кваліфікаційної роботи

Зміст

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Інтерпретація сенсу життя в концептуальних моделях психології.....5

1.1. Психологічний аспект проблеми відношення людини до сенсу свого життя.....5

1.2. Екзистенціальне, гуманістичне та психоаналітичне трактування сенсу життя.....8

1.3. Психологічний аналіз сенсу життя відносно лінії людини на Землі.....11

Висновок до розділу 1.....15

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ АКМЕ ТА ПРОЦЕС СЕНСУ ЖИТТЯ ЯК РУХУ ДО АКМЕ 16

2.1. Визначення поняття акме в працях зарубіжних та вітчизняних психологів.....16

2.2. Порухення процесу усвідомлення сенсу життя.....20

Висновок до розділу 2.....25

ВИСНОВКИ.....33

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....35

ДОДАТКИ

Зразок оформлення другого розділу кваліфікаційної роботи

РОЗДІЛ 2
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

2.2. Діагностика сформованості громадянської культури студентів

Констатувальний експеримент нашого дослідження був спрямований на з'ясування рівнів громадянської культури студентів

Експериментальне дослідження проводилося у Технічному коледжі НУВГП. Ним було охоплено 40 студентів других курсів (20 студентів експериментальної групи і 20 – контрольної). Причому, група МБ-21 нами визначено як експериментальний, а МБ-22 – контрольний.

У процесі дослідження нами визначено такі критерії громадянської вихованості: пізнавальний, мотиваційний та діяльнісний.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що когнітивний компонент є найважливішим структурним елементом громадянськості, оскільки необізнаність студентів у цій сфері ускладнює рефлексію власної громадянськості молоді. У зв'язку з цим вважаємо логічним починати вивчення рівня громадянської вихованості з діагностики сформованості понятійного критерію громадянськості, показниками якого нами визначено знання, уявлення та розуміння поняття.

Діагностика рівня громадянської вихованості за когнітивним компонентом полягає у перевірці засвоєння студентами таких понять, як “Правова держава”, “Батьківщина”, “Конституція”, “державна символіка”, знань про історію України, національні традиції, звичаї та обряди, уявлення про природно-фізичні особливості Батьківщини тощо.

Наступним компонентом громадянської вихованості молодших школярів є мотиваційний, котрий перевірявся нами через громадянську спрямованість особистості, складовими якої є ідеали, інтереси, мотиви діяльності.

Ще одним компонентом діагностики рівня громадянської вихованості є діяльнісний, показниками якого є характеристика діяльності (навчальна, трудова, ігрова, спортивна) та ставлення (до праці, до навчання, батьків, товаришів), тобто громадянська активність особистості.

На когнітивному рівні відповідно віковим особливостям діти

розуміють громадянськість по-різному: учні повинні засвоїти, що “Батьківщина – це рідний край, край батьків”, усвідомити, що добросовісне ставлення до своїх обов’язків (вдома, у школі) – це громадянський обов’язок, вияв любові до своєї Вітчизни; що хороший учень – той, хто старанно навчається, допомагає товаришам і старшим, товаришує зі своїми однолітками. Початкова школа має виховати у дітей почуття любові до рідної природи, свого міста чи села, рідного краю та Батьківщини, дбайливого ставлення до природи, яке має пов’язуватись з умінням дітей знаходити справи, корисні для школи, села чи міста.

Вивчення рівня громадянської вихованості за когнітивним компонентом проводилося нами шляхом масового опитування дітей, їх батьків і вчителів.

Щоб дізнатися, за що саме дитина любить свою Батьківщину, ми запропонували для молодших школярів скласти розповідь на тему “Якщо ти зустрінеш товариша, який приїхав з іншої країни і мало знає про нашу Україну, що ти розповіси йому про неї і що покажеш?”.

Одержаних діагностичних даних сформованості рівня громадянськості за когнітивним компонентом недостатньо для вивчення рівня громадянської вихованості молодших школярів. Виявивши обізнаність (знання), уявлення та розуміння громадянськості, необхідно знати, чи перетворилися ці знання в переконання, що спрямовують діяльність, тобто знати громадянську спрямованість особистості.

Одним з показників громадянської вихованості за мотиваційним компонентом є вивчення ідеалів молодших школярів, адже від ідеалів в подальшому залежатиме громадянська спрямованість особистості дитини.

Орієнтовний зразок подання висновків

№1. Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи дають підстави для таких **висновків**:

Проблема морально-естетичного розвитку особистості має досить глибоке історичне коріння. Ще антична культура приділяла значну увагу моральним та естетичним проблем, надавала їм гуманістичного забарвлення.

Аналіз науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що морально-естетичне виховання передбачає формування морально-естетичних якостей, культури поведінки, почуття прекрасного, естетичних смаків.

У дослідженні обґрунтовано, що важливою складовою моральної вихованості студентів є утвердження істин, норм, правил моральної культури у повсякденному житті. Моральна культура – це дотримання у поведінці моральних норм, принципів, ідеалів суспільства на основі сформованих переконань. Доведено, що в процесі морально-естетичного виховання студентської молоді ефективним є застосування позитивного прикладу моральної поведінки, що в свою чергу висуває високі вимоги до особистості педагога, який має не лише повчати студентів, мати природній смак, а й сам бути високоморальним у своїх діях та стосунках із оточуючими людьми. Зазначене вище дає підстави говорити про актуальність суб'єкт-суб'єктних стосунків між педагогом та студентами, побудову виховного процесу на принципах гуманізму, співробітництва, співтворчості.

Морально-естетична вихованість характеризується рівнем знань сутності й розумінням моральних якостей, норм, правил, усвідомленим прийняттям загальнолюдських цінностей і орієнтованістю на них у кожній, у тому числі естетичній, творчій спрямованій діяльності, а також характером і рівнем емоційних проявів. У нашому дослідженні ми орієнтувалися на вивчення динаміки базових компонентів особистості.

З метою визначення труднощів, які заважають викладачам вищих навчальних закладів у роботі з формування морально-естетичної культури студентів, визначення рівня оволодіння викладачами методикою використання активних методів навчання при викладанні дисциплін гуманітарного циклу, формування педагогічних умов, що забезпечують ефективність морально-естетичного виховання студентів у навчально-виховному процесі, було проведено інтерв'ю з викладачами.

З метою виявлення стану сформованості морально-естетичної культури студентів, а також умов, які впливають на його

вдосконалення, визначено сутнісні характеристики критеріїв і рівнів їх морально-естетичної культури.

Для оцінювання рівня морально-естетичної вихованості студентів нами обрано чотири рівні: високий, достатній, середній та початковий.

На констатувальному етапі експерименту рівні сформованості морально-естетичної культури студентів контрольної та експериментальної групи суттєво не відрізнялися. Зокрема, високий рівень продемонстрували 3 учні (9%) експериментальної та 2 учнів студенти (7%) контрольної груп. На достатньому рівні опинилася однакова кількість студентів обох класів – по 6 (19%). Відповідно на середньому рівні виявилось 31% студентів експериментальної і 30% - контрольної групи, на початковому – 41% студентів експериментальної групи і 44 % - контрольної.

На основі результатів констатувального експерименту уточнено, що рівень морально-естетичної культури студентів свідчить про нерозвиненість потреби, зацікавленості, бажання студентів вищої школи займатися естетичною діяльністю. Ми дійшли висновку, що сучасний рівень формування морально-естетичної культури студентів у процесі навчально-виховної роботи вищої школи потребує пошуку і застосування ефективних форм і методів морально-естетичної освіти і виховання.

Результати констатувального експерименту довели необхідність розробки експериментальної методики формування морально-естетичної культури студентів при викладанні психолого-педагогічних дисциплін перевірки її ефективності в умовах формувального експерименту.

Формувальний експеримент передбачав наповнення змісту психолого-педагогічних дисциплін моральним контекстом; інтеграцію елементів естетичного виховання у процесі аналізу педагогічних ситуацій. Метою контрольного експерименту була перевірка ефективності методики впровадження елементів морально-естетичного виховання при викладанні психолого-педагогічних дисциплін, спрямованих на формування морально-естетичної свідомості студентів. З цією метою виконано повторне вимірювання рівнів сформованості морально-естетичної культури студентів з допомогою діагностичних методик, адекватних тим, які використовувалися в процесі констатувального дослідження. Це дало змогу проаналізувати динаміку змін рівнів морально-естетичної вихованості студентів за визначеними компонентами з відповідними їм показниками.

Аналіз результатів діагностичних даних контрольного експерименту показав значне зростання показників морально-естетичної культури в експериментальній групі.

Зокрема, в учнів експериментальної групи після формувального експерименту показники високого та достатнього рівнів суттєво підвищились. Зокрема, показники високого рівня зросли на 20%, достатнього – на 19%, відповідно на 19% знизились показники середнього рівня, на 38% – початкового. Щодо студентів контрольних класів, то суттєвих показників підвищення рівнів морально-естетичної культури у них не виявлено.

Здобуті дані підтверджують сформульовані попередні висновки про ефективність здійсненої дослідно-експериментальної роботи.

Отже, ефективність розробленої та експериментально перевіреної нами методики морально-естетичного виховання студентів доведена результатами підвищення рівнів сформованості морально-естетичної культури студентів експериментальної групи, мотивації до навчання, а також підвищенням їх рівнів навчальних досягнень при викладанні дисциплін психолого-педагогічного циклу. Це свідчить про те, що отримала підтвердження сформульована на початку роботи гіпотеза, що систематичне наповнення змісту психолого-педагогічних дисциплін морально-естетичним змістом сприятиме підвищенню морально-естетичної культури студентів та зростанню рівнів самостійності при опрацювання практичних завдань.

№2. У кваліфікаційній роботі проведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове практичне вирішення проблеми розвитку професійно важливих якостей особистості художника-модельєра (на прикладі перукарського мистецтва), які дали підстави для таких висновків:

1. Модель фахової підготовки майбутніх художників-модельєрів перукарського мистецтва має спиратися на психограму, головними компонентами якої повинні бути склад професійно важливих якостей, потенційні професійні здібності (К.К. Платонов) особистості студента та можливості їх розвитку в умовах вищого навчального закладу. Визначальним орієнтиром слід вважати не суму загальнонаукових і фахових знань, а якості спеціаліста, здатного до високопродуктивної професійної діяльності, до самонавчання та самоудосконалення.

2. Успішність початкової професіоналізації в умовах ВНЗ I-II освітньо-кваліфікаційного рівня обумовлена такими головними чинниками: 1) знання, уміння, навички з основ наук; 2) рівень розвитку потенційних професійно важливих психофізіологічних і особистісних якостей; 3) стійкість професійної мотивації; 4) відповідність професійних планів студентів напрямкам фахової підготовки конкретних навчальних закладів; 5) особистісні ціннісні пріоритети студентів.

3. Провідними структурами ПВЯ в становленні художника-модельєра перукарського мистецтва є:

а) особистісна сфера - стійка професійна мотивація, плеяди значимих зв'язків характеристик самоактуалізації, потреби в пізнанні, креативність, цінності;

б) когнітивна сфера - оптимальність сприймання в зоровій, дотиковій модальностях; уявлення візуальних форм, впізнавання якісних ознак матеріалів, препаратів; просторова уява, уявне обертання тривимірних об'єктів; візуальне мислення, когнітивні антиципації;

в) психомоторна сфера - вище середнього рівня розвиток сенсомоторики рук, особливо сенсомоторної координації, висока диференціальна дотикова чутливість; моторна витривалість; виразне мовлення з середнім за швидкістю темпоритмом.

4. В період початкової професіоналізації в умовах ВНЗ відбувається інтеграція структур ПВЯ особистості і професійних здібностей та формування багатостороннього професійного інтелекту. Складовими моделі професійного інтелекту художника-модельєра перукарського мистецтва є: 1) образно-художній інтелект; 2) соціальний інтелект; 3) емоційний інтелект.

5. Проведене емпіричне дослідження дає підстави для оцінки самоактуалізації студентів в юнацькому віці як відносно сталої індивідуально-психологічної якості особистості, а рівень її розвитку може розглядатися як показник особистісної зрілості. В юнацькому віці переважна більшість студентів тяжіє до самопізнання, однак, вони потребують психологічної підтримки у питаннях як удосконалення навчально-професійної діяльності, так і стильових особливостей поведінки, планування свого майбутнього життя та кар'єри.

6. Результати дослідження свідчать про те, що більш перспективною є орієнтація навчального процесу на майбутню професію, навчальні програми повинні відповідати очікуванням й прагненням студентів; вони не можуть обмежуватися лише загальнонауковими і спеціальними знаннями, а мають включати систему заходів, спрямованих на розвиток, формування структур ПВЯ, професійних здібностей.

7. Естетичне відношення до життя є однією з ключових передумов і основою розвитку художніх (у т.ч. образотворчих) здібностей художника-модельєра. Операціональний склад саме образотворчих здібностей складає основу для розвитку й формування гностичних і оперативно-виконавських (за класифікацією Є.О. Климова) професійних здібностей фахівців спеціальностей типу «людина-художній образ».

8. Креативність як важлива професійна якість особистості художника-модельєра виступає могутнім засобом розвитку та формування професіоналізму, тому одним із найбільш важливих завдань фахової підготовки майбутніх фахівців перукарського мистецтва є розвиток у них потреби у новизні, переборенні шаблонного підходу, попри те, що виконання фахівцем своєї професійної діяльності потребує використання стандартних дій; налаштованість студента на важливість виявлення свого творчого потенціалу через «проблематизацію» вирішення завдань у звичних, добре знайомих ситуаціях (виконати незвично).

9. Провідну роль в успішності професійної підготовки відіграє навчальна активність студента. Домінуюча традиційна методика професійної підготовки художників-модельєрів не забезпечує достатньо високого рівня навчальної активності студентів з метою опанування ними сучасними знаннями та технологіями робіт. Інтенсифікація навчального процесу на рівні окремих предметів (дисциплін) сприятиме урізноманітненню тренувальних, проблемних, пошукових й контрольних завдань.

10. Застосування проектної технології навчання у формі розроблених реальних колективних творчих проектів – Міжнародний Фестиваль «Кришталевий Янгол» та видавництво журналу «Локон» - дозволяє комплексно розвивати професійно важливі якості особистості художника-модельєра зачіски, такі як спостережливість; комунікативні уміння; організаційні уміння; доброзичливість; емоційна стійкість; візуальне мислення; креативність; майстерність; працездатність; відповідальність.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми розвитку професійно важливих якостей особистості майбутніх фахівців у галузі перукарського мистецтва. До подальших напрямів досліджень віднесено: дослідження психологічних особливостей розвитку ПВЯ особистості інших фахівців сфери моди і краси (дизайнерів зачіски та макіяжу, стилістів, дизайнерів одягу); дослідження ефективності проектної технології навчання творчим професіям та науково-методичне обґрунтування їхнього впровадження у навчальний процес мистецьких ВНЗ; вивчення світових та європейських систем освіти у сфері моди і краси.

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У КУРСОВІЙ РОБОТІ**

Приклади оформлення списку літератури
згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація.
Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила
складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)

Характери стика джерела	Приклад оформлення
	Книги
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агроєкол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Інфузорії. Вып. 1. Сукторії (<i>Ciliophora, Suctorea</i>) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.

За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основы фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
	Частина видання
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті з продовжуючих та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка</i> . 2013. Вип. 148. С. 31–34. Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i> . 2016. № 6. С. 23–28. Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i> . 2017. № 1, т. 2. С. 45–58. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i> . 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.
	Електронні ресурси
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).

Законодавчі документи	<p>Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017).</p> <p>Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).</p>
Періодичні видання	<p>Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i>. 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017).</p>
	<p>Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017).</p> <p>Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p>
Сторінки з веб-сайтів	<p>Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).</p>
	Інші документи
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	<p>Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 9 листоп.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Порядку забезпечення доступу</p>

	вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i> . 2017. № 7. С. 106–107
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація). СОУ–05.01-37-385:2006. Вода рибогосподарських підприємств. Загальні вимоги та норми. Київ : Міністерство аграрної політики України, 2006. 15 с. (Стандарт Мінагрополітики України)
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК А01D 41/02, А01D 41/04, А01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5.
Авторські свідоцтва	А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агроєкол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).